

Byfolk på ”La-Stølen”

Historia om seterlivet i Velledalen blir ikke komplett før en har omtalt den enestående betydning setrene hadde som rekreasjon for mange av oss som bodde i Ålesund. Innbyggerne i den ”unge” byen Ålesund var stort sett innflyttere fra bygdene, eller etterkommere av disse. Draget mot bygdene var stort.

I rubrikken ”Sunnmørsposten for 75 år siden” leste vi nylig om ”landliggerne” som dro inn i fjordene sommerstid. Mannfolka ukependlet med fjordabåtane til arbeid i byen mens kone og barn bodde hos slekt og venner hele sommeren. Denne skikken holdt seg til lenge etter krigen.

Ikke alle valgte fjordbygdene. Noen dro tilseters. Det gjorde vi – og det vil jeg gjerne fortelle litt om her :

Vi – det vil si familien Fladmark bestående av mor Inger (født Kongshaug) (1901-1989) og tre barn: Peter Ludvig (f:1929), Inger Margrethe (Søsse)(f:1930) og Odd(f:1932). Vi leide hoveddelen av det forholdsvis nye selet til Andreas Lade (Hauknutselet) fra ca. 1936 og bodde der i fem-seks uker hver sommer inntil selet under krigen ble solgt til L. K. Hjelle. Da flyttet vi opp i Solslettselet (Murselet) som for anledningen ble påbygd med et rom til setrejenta.

La meg som innledning få presentere et lite dikt som mor skrev i "gjesteboka" på selet::

*På setra under høye fjell
Vi koser oss så mang en kveld
Når stormen raser
Eller månen skinner
Vi alltid hygge i selet finner.
Men festligst er det å dra til fjells
Og komme skrubbsulten hjem til kvelds*

Vårt aller første møte med Fjellsetra var tidlig på trettitallet hos Ole T. Lied som nettopp hadde bygd Fjellseter Hotell. Der vi fikk disponere "gamlestova"; ei skikkelig tømmerstove med peis og ellers alt vi trengte. Etter at vår far døde i 1935 flyttet vi ut på La-stølen hvor vi hver sommer i mange år levde et herlig liv i nær tilknytning til livet på setra.

Sammen med oss i La-selet (Hauknutselet)de første somrene var bestefar, skipper Karl Kongshaug (1869 -1945) og bestemor Petra (f: Hessen)(1873-1939). De likte seg veldig godt på setra og hadde et meget godt forhold til de forskjellige gardbrukerne på Lade og Drotninghaug, spesielt Andreas Lade som hadde arbeidet i sjøbua til Kongshaug i fiskesesongene.
Skipper Karl Kongshaug

Karl og Petra i "fritidsantrekk"!

Andreas Lade hadde flere sønner og vi likte å være sammen med dem selv om de var eldre enn oss.

Her har Lars Lade lånt pipa si til Karl-Ivar Kongshaug. Gutten med brillene er Petter Ludvig og i døra står Søsse og ser litt bekymret på fotografen.

Ikke minst i krigsåra fra 1940 til 1945 var det viktig for oss bysbarna å få komme til seters.

”La- setra”:

I Hauknutselet var Julie Lade setrejente, et enestående menneske som vi ble meget glade i. Hun var liksom prototypen på flott norsk ungdom. I selet måtte hun klare seg på et lite rom i vestenden, mens vi disponerte resten. Allerede før vi våknet om morgenen hadde hun gjort unna melkinga, sendt melka med melkebilen og lagt i vei sammen med de andre setrejentene hjem til gards. Julie solgte melkeringer og hadde et eget skilt: MELKERINGER TIL SALGS. Når Julie var nede på garden var det mor som sto for salget, og som satte opp nye melkeringer etter hvert som de ble solgt. En dag var det noen som skulle være morsomme og som fjernet en bokstav fra skiltet slik at det sto: MELKE INGER TIL SALGS. Jo da – det var mange som lo, men jeg tror ikke mor Inger var så begeistret!

Om ettermiddagen kom setrejentene til seters igjen og vi ungene sprang nedover veien for å ta imot dem. Vi ville så gjerne være med å hjelpe til, men var vel helst til bry. Men jeg husker at vi fikk sleppe inn kyrne og feste dem i båsen. Og så sto vi gjerne i ring å så på under melkinga. Kunne vi få en sprut melk direkte i munnen, var den dagen reddet!

Ei anna setrejente som vi likte svært godt var Sina Lade i Jetmundselet (eller Oskarselet, som vi sa). Der var vi ofte på besøk. Der var alltid reint og fint med nyskura golv. Snillere jente enn ho Sina kunne vi ikke tenke oss.

Her sitter Karin Hollevik (Eriksen) og Søsse foran Joselet. Vi kalte det "Musehogget"

Vi har forresten bare gode minner om alle setrejentene: OlaJonna, SøsmaLaura, Olea, Lisa, og RemeAnna. Ho var ung og pen og hadde grammofon som vi fikk lov til å spille på.

Ei setrejente som vi ble godt kjent med var Jofrid Welle. Ho var fra en gard helt nede på Velle og dit var det for langt å gå hver dag. Så ho var mye på setra, gjerne sammen med søstera, Marie, og de hadde god tid til å prate med oss.

Anna Lade (SolslettAnna) var den vi hadde mest med å gjøre etter at vi flyttet inn i hennes sel. Det var nok ikke bare hyggelig for ho å måtte bo på et bittelite rom når byfolket kom til seters. Men vi hørte aldri noen klage fra Anna. Ho var av den arbeidsomme og beskjedne sorten.

Andre sommergjester:

Vi var absolutt ikke alene som sommergjester på La-setra. I Remeselet bodde fra tid til annen onkel Kristian og tante Marthe Kongshaug med barna Karl-Ivar, Terje og Ingrid (Vesla). De var på om lag vår alder.

Skredder Welle og familien fra Aure bygde hytte på setra. Først et lite "skur" som vokste etter hvert. Skredder Welle var en storfisker og jeg ser han for meg med en stor hank ørret på sykkelstyret hver gang han hadde vært på fisketur.

I Bødaselet på Øggardsetra bodde onkel Erling og tante Randi Næss med barna Gunvor, Bjørn og Steinar. De var der noe mer uregelmessig enn oss og

innimellom bodde der andre, bl.a. fru Thorsvik og hennes to sønner. Familiefaren, Harald Thorsvik, ble skutt av tyskerne allerede i november 1941. Det gjorde selvsagt et stort inntrykk på alle som kjente familien.

Etter krigen bodde familien Hoff i Bødaselet og i 50 åra var Terje Kongshaug og kona Unni årvisse gjester der. De bodde i Oslo og nøt livet på setra i flere uker hver sommer.

I Frøysaselet bodde en prest som vi hadde liten kontakt med. Han sto ofte på trappa i kvit skjorte med oppbrettede armer.

Familien With med barna Eva og Reidar (Rei) bodde først et par år i et sel på Drabløsstølen, men fikk så leie Vinjehytta. "Men vi holdt oss for det meste på La-stølen" forteller Rei. "Der var det liv og røre – og vi kunne få oss ei melkeringe om vi bare hadde en 25 øring". "Jeg lærte forresten å svømme i en av kulpene nedenfor La-stølen".

De første hyttene:

"Vinjehytta" var vel den første hytta som ble bygget i utmarka og det var bønder fra dalen som sto for mye av arbeidet. Den neste hytta som ble bygget var det Andreas Lade og sønnene som satte opp midtveis mellom La-setra og Fjellseter. Den ble overtatt av en danske med navn Møller som bodde i Ålesund. Den dag i dag betegnes hytta som Møllerhytta.

Utmarka rundt stølene var den gang felleseie. Alle grunneierne måtte derfor være enige om evt. salg av tomter.

Vår bestefar Karl Kongshaug hadde sett seg ut en tomt på en haug i skogen nord for hotellet og han hadde også fått tilbud på et tømmerhus som han ønsket å flytte dit. Noen av oss barnebarna fulgte han på den møysommelige vandringen til de mange grunneierne. Han var meget oppsatt på å komme raskt i gang med byggingen og hadde derfor penger med til tomtekjøpet. Skuffelsen ble meget stor da det viste seg at en av grunneierne sa nei til salg. Begrunnelsen var at hyttebygging ville gå ut over beitemulighetene. Det ble en tung tur tilbake til setra den dagen.

På Drabløsstølen hadde Fredrik Drabløs og Lars Hansen bygget hytter og på Øggarstølen satte Fridtjof Fredriksen opp ei stor hytte et av de første krigsåra. Ytterligere hyttebygging ble det ikke før utmarka ble skiftet slik at de forskjellige grunneierne selv kunne bestemme om de ville selge.

- Nå er det flere hundre hytter i Fjellseterområdet.

”Solslett-selet”:

De fleste minnene har vi fra Solslett-selet, eller Murselet som det også ble kalt. Det var nemlig bygget av stein med murpuss på utsida og kledd med treverk innvendig. Selet var kvitmalt med røde gavler og med røde smårutede vinduer.

Taket var tekket med never og torv. Når det kom regn etter en godværsperiode var det ikke fritt for at det drypte fra taket. Over alt måtte vi sette bøtter og kar for å hindre at klær og sengetøy skulle bli vått. Heldigvis trutnet taket etter noen dager.

Slik så ”drømmestedet” ut før fargebilder ble vanlig.!

Utsikta fra selet var fantastisk: Østover så vi Ausekaret (Auskjeret), Fjellsetervannet og Fausadalen. Bak der lå Stordalshalsen som var vår lokale værmelding. En skoddedott i Stordalshalsen varslet sørvest og regn. Vi hadde forresten mye skodde på Fjellsetra også. Det var spennende å høre folk og dyr uten å kunne se dem.

I sør ruvde Fetkollen (Fitjakollen) og Blåfjell (Kleivdalsfjellet) med toppen av Roaldshorn så vidt synlig midt i mellom. Slubba (Myrdalsfjellet) med sine slakke sider fristet til besøk både sommer og vinter. I sørvest kneiste Holetindane og i enden av dalen de vakreste av alle: Regndalstindane omkranset av evig snø.

Blåtind i nordvest sørget for tidlig solnedgang og bak setra ruvde Setrefjellet. Vi så ofte ørn som svedde majestetisk over fjellet. Da skyndte vi oss i hus, for vi hadde hørt at ørna kunne ta barn!

Mellom Setrefjellet og Ausekaret ligger Røvsdalshornet (Tua). På toppen her fant vi noe vi aldri hadde sett før. Det skein så flott i solskinnet. Vi bar med oss så mye vi klarte og trodde at vi kanskje var blitt rike. Men akk; de voksne kunne

fortelle at det var ”bare ” kråkesølv. Vi kalte fjellet for Mimorgåhornet for det hadde en kar fra Aure fortalt oss var det riktige navnet.

I murselet var det selvsagt ikke strøm og innlagt vann. Vi klarte oss godt uten. Vannet hentet vi i et oppkome ca 100 meter oppe i lia, eller vi stakk ned i Hauknutbrønnen. Dit var det kortest vei, men den var ofte fylt med melkespanner og da var det vanskelig å få bøtta nedi. Om vinteren smeltet vi snø.

Ved var inkludert i leia, så den hadde Petter K. Lade (SolslettPetter) sørget for i rikelig monn. En støpejernsovn ga god varme og var fin til matlaging. Det var til og med mulig å bake brød i ovnen. Men den kunne være vanskelig også! Av og til blei røyken inne i selet så tjukk at vi måtte styrte på dør, og så måtte vi krype inn igjen med småved for å få ny fyr.

I tillegg til det lille rommet som Anna disponerte hadde vi to rom. Det minste hadde to senger, en kommode foran vestvinduet og et stativ til vaskevannsfat, med et lite speil over. Det største rommet hadde en brei sofa, spisebord foran vinduet med en benk og to stoler, en kjøkkenbenk med overskap og en krakk til vannbøtta. På veggene noen malerier og lampetter bereknet for stearinlys. Under ovnen en kasse til ved og på ene kortveggen ei hylle med forheng. Under den hengt vi klærne våre. Over ovnen ei snor eller to til å tørke klær på. Jeg må ikke glemme gardinene: Hjemmesydd av rødretet stoff. De satte prikken over i-en i det koselige selet.

Etter hvert fikk vi skiftet halmadrassene med springmadrasser – et stort fremskritt.

Klær vasket vi vanligvis i en kulp på Drabløs-sida der elva rente ut i myra, og der vasket vi også oss selv med såpe fra topp til tå. Det var forresten en fin badeplass hvor vi tok med oss mat og var borte hele dagen.

Doet var et bittelite hus i tilknytning til fjøset. Vi måtte gjennom fjøset og forbi vedhaugen og noen av kyrne for å komme til døra. Når vi natters tid var ute i nødvendig ærend kunne vi være ganske sikker på at kyrne reiste seg og rautet for liksom å fortelle alle på stølen at nå var noen i Fladmark-familien på do. Dobenken hadde bare ett hull så det var vanskelig med felles dobesøk. Var vi flere i følge måtte vi pent vente på hverandre.

I en slik situasjon var det at ei mus fant veien til hetta på jakka til Kirsten Flåtthe (senere Simensen). Hun merket ingenting før hun gjorde klart til den kalde overfarten mot selet, festet hetta tett rundt hodet og sprang av sted. Da kjente hun noe som kravlet i håret sitt. Det hylet hun da presterte holdt på å ta knekken på mor Inger inne i selet. Hun styrtet ut for å se hva som hadde skjedd, men da var musa allerede tilbake i fjøsen. I mer enn 50 år har de gode venninnene Kirsten og Søsse stadig minnet hverandre om denne episoden.

Doveggene besto av ett lag uhøvlet plank med store mellomrom. Fra dosetet var det mulig å holde øye med alt som skjedde på stølen, men heldigvis var det vanskeligere å se hva som foregikk innenfor veggene.

Og så hadde vi flaggstang! Og et stort norsk flagg som vi under krigen stadig benyttet anledningen til å heise, i hvert fall når vi ventet besøk. Da pyntet vi med bjørkelauv og skar einekvaster som vi strødde på trammen.

Besøk:

En glad gjeng foran Solslett-selet. Fra vanstre forran: Emma Wagelseth med barnebarn Marit på fanget. Videre Vesla (Ingrid) Kongshaug, Reidun Falkevik og Søsse. Bak står Steinar Ness, Odd, Johanne Kongshaug, Randi Ness, mor Inger og Petter Ludvig

Nesten hver helg fikk vi besøk fra byen. Det var onkler og tanter og søskenbarn. Det ble temmelig trangt i det lille selet. Praten gikk livlig. Vi hadde verken aviser eller radio og visste lite om hva som skjedde ute i verden. De som kom fra byen visste mye mer. De fortalte om tyskerne, om flyangrep, om arrestasjoner. Jeg husker at vi jublet da vi fikk vite at Aspøyskolen var bombet! I voksenalder

har jeg hatt dårlig samvittighet for at vi virkelig kunne juble over at skolen vår var bombet!

Sengeplass var det selvsagt ikke til alle. At vi lå to i hver seng var helt vanlig, men i helgene måtte det flatsenger til. Da kunne vi huse 10 – 12 stykker.

Rasjonering:

Hvordan vi klarte oss med mat til oss selv og alle besøkende i disse rasjoneringstider er fortsatt en gåte. Det ordnet seg alltid og vi gikk aldri sultne til sungs. Bestefar kom med fisk og kvalkjøtt fra byen og de andre hadde alle med seg ett eller annet. En gang hadde bestefar pakket kvalkjøtt i kofferten sin og det hadde skjemt ut kviteskjortene. Bestefar var av gamlesorten som brukte blådress, kviteskjorte og vest både til hverdag og fest. Tvers over magen hadde han en gull-lenke som var festet i klokka og en ekte gullklump som han hadde fått fra brødrene sine som gravde gull i Amerika. Fritidsantrekk var ikke noe for bestefar og arbeidsklærne fra sjøbua lå heldigvis igjen hjemme i byen.

Melk fikk vi stort sett nok av på setra. Det var imidlertid streng kontroll med hvor meget som ble levert til meieriet fra hver gardbruker, så av og til måtte vi gå helt bort på Fetstølen for å kjøpe melk.

Ost fikk vi kjøpe på Fausa. Der hadde de mange geiter og selv om de også der ble kontrollert så kunne de stikke unna en og annen osten. Turen til Fausa skjedde enten med sykkel eller med båt over Fjellsetervannet. Da slengte vi ut ei dorg i håp om å få ørret til kvelds.

På en hamstretur til Fausa, det var i påska og vi gikk på ski, fikk vi så mye god mat hos Julie Solslett at vi forspiste oss. På veien hjem over vatnet blei mor dårlig og klarte bare så vidt å holde seg på beina. Vi støttet henne så godt vi kunne. Det ble mørkt og vi så så vidt åpne råker i isen. Da ble vi virkelig redde!

Egg var det vanskelig å få fatt i. Det hendte vi syklet helt til Fet der vi visste om ei dame som solgte egg. Hun hadde variabel pris. Kr. 1,- pr. stk fra fattige og kr. 1,25 fra rike. Vi betalte kr. 1,-. Tante Randi som var gift med en bankmann måtte betale kr. 1,25.

Familieliv:

Selv om vi ofte fikk besøk og det ellers var mange andre på setra, så var vi også mye alene. Ei mor med tre barn. Om kveldene satt vi gjerne rundt bordet med stearinlys eller parafinlampe, eller vi samlet oss i den store senga. Vi spilte kort eller løste gåter som vi fant i gamle ukeblad.

Nesten hver kveld fortalte mor historier, både sanne og oppdiktede. De handlet gjerne om "tre søte småbarn med øyne blå" på ei ensom seter blant høye fjell. Det likte vi å høre. Innimellom kunne historiene bli veldig triste, men som regel var det "happy end" som la grunnlag for en god natts drømmer.

Som utgangspunkt for sin diktning hadde mor ei "folkevis" med hele 17 vers der hun hele tiden endret innholdet slik at det passet til vår situasjon. Det første verset var uendelig trist, men fikk oss til å forstå hvor heldige vi var som hadde en snill mor og rikelig med mat.

Det lød slik:

*På setren under høye fjell
Der satt en mor så sent en kveld
./ Hun melket kyr mens hennes små
gikk sultne uten mat å få ./*

Kommunikasjon:

Selv om vi bodde på setra både før og etter krigen, så er det krigsåra som har festet seg best i minnet. Ikke minst problemene med å komme seg til og fra. Det var ikke bare å sette seg i en bil og være fremme på en times tid slik som nå.

En gang brukte vi tre dager på strekningen Ålesund – La-stølen:

Med lånt handvogn fraktet vi klær, sengetøy, kopper og kar, mat og levende kaniner til Meierikaia hvor vi gikk om bord i "Framstig" også kalt "Kaulå". Etter mange anløp underveis endte den i kveldinga på Straugjerde hvor vi fikk losji på Dalseths hospits. Kaninburet ble plassert på en mark like ved og vi ble sendt til sengs. Vi sovnet omsider til tross for uvant fossedur fra elva.

Til neste morgen hadde vi avtalt med en lastebileier som skulle kjøre oss til setra. Timene gikk uten at vi fikk kontakt med karen. Endelig kom han, men med den beskjed at han ikke hadde nok bensin til turen. "Går bilen på sprit?" spurte mor. Hun hadde drogeriforretning og kvote på den slags ettertraktet vare. Spritflaska som nok var bereknet på venner og kjente, ble overlevert og etter å ha lastet opp med kaninene og det øvrige "pikk pakk", tre unger på lastepanet og fru Fladmark i forsetet, så startet turen. Med en støvsky etter oss bar det opp Velledalen.

På Lade svinget bilen opp til Hauknutgarden og sjåføren ga klar beskjed om at lenger kjørte han ikke! Han hadde ikke drivstoff til den siste kneika opp til setra! Selv en heftig diskusjon og udmyke bønner hjalp lite, og det

endte med at vi ble innkvartert hos Johanne og Andreas. Kaninene fikk nytt for. Vi fikk både mat og seng og hadde det skikkelig trivelig.

Neste morgen spente Andreas hesten for vogna, lastet opp kaniner, unger og pakkenelliker og så gikk det i gangfart til seters.

Det var ikke bare lastebilen fra Straumgjerde som hadde problemer med drivstoff. Bussene til Stranda og Sykkylven Billag måtte legge om til generatorer med knottfyring, og det var ikke akkurat det som egnet seg best i den bratte dalen. Ofte ble alle mannfolk beordret ut av bussene for å sku opp de bratteste kneikene. Mange av kneikene var virkelig lange!

Det var ganske vanlig at folk måtte sitte på taket av bussen sammen med reisegods og tomspanner. Vi ungene klatret av og til opp uten at sjåføren så det. Stort sett gikk det bra men en gang falt ei ålesunds jente ned mellom bilen og generatoren og brente seg stygt. Sjåføren ble rasende og nektet oss å sitte på. Både den stakkers jenta og vi andre måtte gå den lange veien til setra der hun fikk behandlet såra.

Vi har også positive minner fra transporten til setra. En gang kom bussen for å hente oss hjemme i Strandgata. Det var noe til service! Sjåføren var den senere disponent i Stranda og Sykkylven Billag, Knut Drabløs. Han sto oppe på taket av bussen og tok imot de mange kolli med flyttegods. Da kaninbura ble løftet opp utbrøt han: "E de et heilt menasjeri som skal fraktes?"

Transporten hjem fra setra foregikk som regel med melkebilen grytidlig om morgenen. På Strømgjerde gikk vi om bord i "Framstig" som brukte mange timer på turen til byen. Noen ganger tok vi bil til Aure og "fjordabåten" derfra.

"Heimferdsdagen" var faktisk den eneste hvor vi fikk se setrejentene ta morrastellet i fjøset. Da måtte vi opp like tidlig som dem. Ellers sov vi til langt etter melketid.

Jeg husker at det var veldig trist å si adjø til setrejentene, kyrene og setra, men vi måtte jo tilbake til byen og skolen.

Fiske:

Et fint tidsfordriv for oss ungene var å fiske. En fiskekrok, et snøre og en trestokk var alt vi trengte. Makk grov vi i møkkadungene, og så bar det av gårde ned på myra der det var dype kanaler med finfin ørret. Vi fikk også låne ruser laget av hønsenetting. Disse plasserte vi nede i kanalene og så skremte vi fisken inn i rusene. Vi ble ikke eksperter på rusefiske!

Det gjeveste var å fiske fra båt på Fjellsetervannet (Nysetervannet). Båt fikk vi låne på Hotellet. Familien Lied hadde mange båter og bare det lå minst en på plass til bruk for hotellets gjester, så fikk vi disponere de andre ganske fritt. Vi fikk også låne "oter", men den måtte vi være svært forsiktig med. "Otere" og "fluer" var nemlig mangelvare under krigen. I det hele tatt var det lite "utstyr" å få kjøpt, og ikke minst: lite penger å kjøpe for.

Jeg husker også at det på loftet i Hauknut-selet fantes ei line, men den fikk vi ikke lov å bruke uten at noen av La-karane var med. Etter hvert bare lå den der. Ingen orket å greie ut flokene. Det er ingenting som kan floke seg slik som ei line!

De samme La-karane hadde også ei kastenot. Den fikk bestefar Kongshaug låne og sammen med fem-seks barnebarn utgjorde vi et "skikkelig" not-lag. Jo da – vi kastet og vi fikk fisk, men det var også mye roping og skjening. Skipperen var nok vant til å kommandere mer bevante fiskere enn oss guttungene. Nota satte seg flere ganger fast i sunkne trær og vi hadde et svare strev med å få den løs. Utpå kvelden ble det mørkt og kaldt og det var ikke lenger så stor stas å være yngstemann på notfiske. Vel hjemme i selet oppdaget bestefar at "gullklumpen" i klokkekjedet var borte. Neste dag måtte vi tidlig opp for å dra på leiting. Heldigvis fant vi gullklumpen under tiljene i båten.

Vi har ikke så mange skriftlige nedtegnelser om fisket, men vi har denne som Bjørg Knutsen skrev sommeren 1949:

"....Takk for meg! Har hatt en herlig uke på Fjellseter. Steinar, Odd, Søsse og jeg har hatt en fantastisk fiskelykke, ca. 120 fisk"

Fjellturer:

La-stølen var og er et fantastisk utgangspunkt for fjellturer. Det benyttet vi oss av. Ikke fjellklatring akkurat, men fine turer til Ausekaret, Setrefjellet, Blåtind, Roaldshorn og Mimorgåhornet. Byfolket satte gjerne egne navn på fjella. "Slubba" er vel et navn som innfødte sykkylvinger nødig bruker.

En tur vi ofte tok var opp til en snøbre som lå der skitrekket nå ender. Vi kunne være mange familier samlet på en slik tur og vi hadde med oss kaffe, saft og skiver. Og så brente vi bål.

På Myrdalssetra hadde familien Marstrander fra Ålesund bygget seg hytte. De var kjenninger av oss og vi dro ofte på tur til Myrdalen. Noen ganger fikk vi skyss med "hotellbilen", men stort sett måtte vi gå. En gang hadde noen gitt ei av geitene tobakk. Dermed ble vi ikke kvitt geita som fulgte oss helt til La-stølen. Det ble satt band på den og noen dager etter ble den leid tilbake til Myrdalen.

Oksane:

Under krigen hadde Dr. Aurdal et oksegjerde i Tudalen. Der var det mange kjempestore okser som rett som det var brøt seg ut av innhegningen. Vi hadde stor respekt for oksene. Spaserturer til Nysetra ble det slutt på. Til nød kunne vi sykle og da holdt vi så stor fart vi bare kunne forbi de skumleste stedene. Hele tida var vi forberedt på rask retrett dersom vi skulle se noe som liknet okser.

Besøk av lensmannen:

En gang kom selveste lensmann Tandstad på besøk til oss i selet. Det hadde vært innbrudd i Møllerhytta og lensmannen sjøl sto for etterforskinga. Tante Else (Nilsen) og barna hennes, Kari og Einar, bodde hos oss den gang. Einar var vel bare tre år, men meget snakkesalig, og hver gang lensmannen kom med spørsmål om innbruddet svarte treåringen før noen andre fikk sagt noe: "Det var vi det, lensmann!" - "Det var vi det lensmann". Det hele ble litt pinlig, særlig for mora, men jeg tror ikke at lensmannen tok det særlig alvorlig. Han lo hjertelig.

"Klokker-Petter":

Selv om vi av og til rodde innover Fjellsetervannet for å finne fine badeplasser så var det helst i støa ved hotellet at ungdommene samlet seg når været fristet til bading. Slik var det også den dagen jeg her vil fortelle om.

Det kom en eldre kar ned til vannet og sa at han trengte en robåt og en kar til å ro. Han skulle nemlig demonstrere "avkledning under vann". Vi ble meget skeptiske men fikk etter hvert vite at han hadde vært rundt på alle setrane og på hotellet og annonsert sin oppvisning.

Det samlet seg etter hvert en hel del tilskuere og forestillingen tok til. Han hoppet ut i det kalde vannet fullt påkledt. Tok noen svømmetak og begynte "avkledningen". Oppdriften i ferskvann er ikke så god og det fikk han snart erfare. For hvert plagg han tok av seg sank han helt til bunns og det ble etter hvert så mye grums i vannet at det var lite tilskuerne fikk sett.

Det ene plagget etter det andre ble løftet på strak arm opp i været og tatt vare på av gutten i båten. For hvert plagg tok det lengre og lengre tid der nede i vannet. Publikum ble engstelig og enkelte ropte at nå måtte noen berge mannen. Men han klarte seg. Til slutt stavret han seg på land, frossen, skjelvende og iført kun en lang underbukse. Alle klappet!

Etterpå fikk vi vite at det var en av originalene i Sykkylven, selveste "Klokker-Petter" vi hadde besøkt.

Badeliv i Fjellsetervannet

Slåttonn:

Både La-stølen og Øggard-stølen var innegjerdet. Dyra måtte holde seg på utsida. Det ble derfor et saftig fint gras på setervollen. Det var stor stas på setra når gardsfolket kom på setra for å slå. Alle gardane slo samtidig og det var mye folk fra hver gard.

Det meste skjedde med handemakt. Noen få steder var det mulig å bruke langorv, men stort sett var det stuttorven som ble brukt. Noe av graset ble straks fraktet til gards men noe ble tørket på bakken og satt i såte hver kveld. Da kunne vi vise hvor spreke vi var. Det gjaldt å hoppe over flest mulig såter uten å stoppe for å kvile. Når høyet var tørt fikk vi være med å trække lasset.

Det hendte også at vi fikk hente hesten og spenne den for vogna. I en slik situasjon husker jeg at hesten tråkket på foten min. Ikke slik at jeg ble skadet, men jeg kom meg ikke løs. Ikke torde jeg å rope på Andreas, og hesten nyttet det ikke å snakke til. Da fant jeg på å kile hesten på magen. Dermed løftet den på foten og jeg var løs.

Bærplukking:

Vi både gledet oss og gruet oss til blåbæra skulle bli moden. Vi likte godt blåbær og fikk spise det vi orket, men det var også en alvorlig side ved

bærplukkingen. Vi skulle høste mest mulig til sylting og safting. Bestefar var en streng kar: Han gav oss ei spann eller et litermål og sendte oss av gårde med beskjed om at vi ikke fikk komme tilbake før alt var fullt.

Siste dagene før vi skulle hjem til byen var innsatsen stor og vi hadde velfylte kasser og kartonger som sto på verandaen klar til forsendelse. En gang gikk det galt. Ei ku hadde kommet seg over gjerdet og inn på verandaen der den fråtset i blåbær. Vi berget noe av bæra, men bestefar var ganske nedtrykt denne morgenen.

Grindagutter:

Eneste mulighet til å tjene noen ører for oss ungene var å åpne grinda når det kom biler kjørende. På lang vei så vi støvskya bak bilene og så sprang vi det vi maktet for å åpne grinda. Sjøføren eller passasjerene kastet ut noen småpenger og så sloss vi om å plukke dem opp. Vi ble absolutt ikke rike, men det kunne bli nok til å handle litt snop fra hotellets glass-skap. Det var datidens snopedisk. Utvalget var sterkt begrenset, men litt "krisedrops" fantes som regel. Dersom det var Margrethe (senere Utgård) som ekspederte oss var det mulig å oppnå rabatt. Vi likte veldig godt "ho Margrethe"!

Påsketurer:

I påskene var det folk i alle sel. Vi skoleungane reiste innover allerede fredag før Palmesøndag, og syntes synd på dem som ikke kunne komme før onsdagen. Da sto vi gjerne brune og friske på Fjellseterskiftet for å ta imot.

Der sto også folk fra bygda med hest og slede for å frakte proviant og reisegods til fjells. Solslett-Petter og sønnen Edvin hadde ikke hest. De dro skikjelke med handemakt. Et utrolig slit for noen kroners betaling.

Enkelte år var det så mye snø at selv hestene fikk problemer. Hauknut-hesten med Andreas Lade ved tømmene klarte seg best. Det forklarte Andreas med at hesten hadde uvanlig store hover – "Han var som skapt for å gå i djup snø!"

Det er nesten utrolig at folk orket å stue seg sammen i de små sela. Men det gjorde de faktisk med stor glede. For de fleste var påsketuren noe de så frem til i lang tid. Det var sang og musikk over alt, og i de største sela ble det danset til langt på natt!"

Likevel ble det lange skiturer nesten hver dag. Vi hadde som motto: En ny fjelltopp hver dag! Mot slutten av Påska var alle toppene oppbrukt og vi kunne kose oss i selveggen sammen med dem som hadde tatt det hele med ro.

En glad gjeng på seltaket: Olav Velle, Karin Hollevik, Søsse, Konrad Langø, Kirsten Simensen og Perry Dyrøy med trekkspillet. Han som sitter i snøen var fra Spjelkavika, men har ikke gjort tilstrekkelig inntrykk til at jentene husker navnet.

Transporten til og fra påskefjellet kunne være problematisk under krigen. I lange perioder var buss- og fergeforbindelsen mellom byen og Sykkylven innstilt, og det måtte skaffes skyss på annen måte. Det siste krigsåret fikk vi "leie" Fladmarks vannbåt "Nøk" til transporten. Straks ryktet om denne transportmuligheten bredte seg strømmet både kjente og ukjente til Fladmark-brygga i Nedre Strandgate. Det ble ganske fullt om bord i båten som absolutt ikke var egnet for passasjertransport. Den turen har vi faktisk et par bilder fra:

Bakerst står Karl-Ivar Kongshaug. Foran han Sæmund Remø, en ukjent, Johan E. Hareide, Kirsti Hovde, Arne Sørgård, Margrethe Skudvig og Kirsten Simensen

Her er Odd Fladmark, Søsse Fladmark, Margrethe Skudvig (senere Thorsteinsen), Einar Larsen og Pål Fladmark.

Her er noen bilder tatt utenfor Joselet (Musehogget). Det ser ut til at alle er riktig godt tilfreds med tilværelsen:

Her ser vi fra venstre: Einar Larsen med Odd på fanget, Are Hovde sittende, Pål Fladmark stående med Bjørn Næss bak seg. Videre Reidun Falkevik, Kirsten Flåthe, Sissel Fladmark og Søsse.

Oskar Langø henger på seldøra, Karin Hollevik (senere Eriksen) lager mat og Kirsten Flåthe (Simensen) ser på.

Skirenn:

På påskeaften ble det arrangert skirenn med start fra Fredriksenhytta. Både store og små fikk delta. Noen av de sprekeste la i vei det beste de kunne og kom tilbake fullstendig utmattet. Skuffelsen ble stor da de forsto at rennet var på idealtid. Men alle fikk premie, og da steg humøret igjen.

Fra venstre bak ser vi Sigmund Hole, Roar Starheim, Arne Liavaag og Jacob Fredriksen. Han som holder handa til hodet kjenner vi ikke igjen, men karen foran, med briller, er Odd Fladmark. Videre Søsse, Kari Liavaag og Åse Steffenssen. Fra venstre foran står Harald Thorsvik jr., Liv Drabløs, Steinar Næss, Fredrik Drabløs og Thor Thorsvik.

Skisesongen begynte lenge før påske. Ett år var Petter Ludvig og noen venner i selet i allerede i romjula. Da var det så kaldt at det frøs is på vannbytta som sto inne i selet!

Etterkrigstida:

Fredsåret 1945 fikk betydning for oss alle. Angsten for tyskerne, bombing og arrestasjoner var borte. Restriksjonene på reiser ble fjernet og vi fikk alle lyst til å se oss om i landet vårt. Sykkelturer til Østlandet og Sørlandet ble populære.

Likevel fortsatte vi å feriere på La-Stølen. Litt mer spredt og i kortere perioder, men fortsatt med mange besøkende. Venner og familie ville gjerne til fjells. Søsse hadde mange venninner og de dukket stadig opp. Jentene var ettertraktet "vilt" for mange unggutter. En gang var hele Sarpsborg Fotballklubb, ett av topplagene den gang, samlet på vollen foran selet. Snakk om! De skrev sine navn i gjesteboka alle mann.

Minnerikt ble det også da jentene fikk seint kveldsbesøk av noen ungdommer fra Nysetra. De kom med hest og vogn og tilbød jentene å få lære å ri. Jo, det ville de. Kirsten var først og skulle ri rundt selet. I mørket la hun ikke merke til klessnora, en hesjestrang, som var spent opp mellom selet og fjøset. Hesten gikk klar, men Kirsten fikk strengen over brystet og ble kastet i bakken. Alt gikk bra, men hun fikk tydelige merker på halsen!

At jentene ikke var så veldig gutagalene tyder følgende sitat fra "gjesteboka" på:

11.6.1950: "I dag har vi forresten hatt besøk av et par danske gutter som inviterte oss til middag på hotellet, men vi forsmådde da vi hadde 3 Slinningspølser som skulle fortæres....." Søsse og Vesla G.
(Gulbrandsen)(Slinningspølsene var fra slakter Slinning i Kippervikgata.)

Sammen med Bjørg Knutsen dro Søsse en dag ned til den synske Karl Tandstad. Om den turen skriver Bjørg:

.... "Tirsdag reiste Søsse og jeg ned på Tandstad. Begge skulle vi bli 82 år gammel og gift. Søsse skulle få en pike, og jeg to gutter. Det var Tandstad som spådde oss dette...."

Søsse fikk to døtre og Bjørg to gutter og to jenter! Den delen av spådommen gikk altså ikke i oppfyllelse, og det er heldigvis noen år til vi får vite hvordan det går med resten.

At Søsse stolte 100% på Tandstads spådom fikk vi et bevis på litt senere på sommeren. Da ble ho og Karin Hollevik (senere Eriksen) tilbudt gratistur med et fly som drev taxifyling på Fjellesetervannet. Mor ble ganske vettskremt da hun hørte om turen, men Søsse svarte kjapt: "Du vet no det at e skal bli 82 år!"

Karin skrev i gjesteboka: "Juli 1949: Kom innover i går for å få noen soldager, men denne gang ble det ikke mye sol, for hakk i hel med meg kom skodda. Men derimot fikk vi nok luft under vingene, for Søsse og jeg var så heldige å få en tur med et av flyene til A/S Lufttransport. Det var morsomt å se stølen og vannet i fra luften!
Mange takk for meg. Karin.

Biltur:

Vårt gode forhold til Lied-familien førte også med seg en eventyrlig biltur. Med Karsten Lied som sjåfør i en overfylt hotellbil i veteranklassen dro vi via Hellesylt og Grodås til Stryn og videre over fjellet til Geiranger. I de krappe svingene var det ikke bare bremsene som hylte. Jentene hylte også og presset seg over på den sida som vendte mot fjellveggen. De orket ikke å se ned i juvet på den andre sida. I rettferdighetens navn må jeg føye til at veiene nok var betydelig smalere, og svingene krappere enn i dag. Selv en forholdsvis liten hotellbil måtte rygge for å klare de verste svingene.

For oss som ikke hadde sett stort annet enn Ålesund og La-stølen var det fantastisk å komme "ut i verden" på denne måten.

I førersetet sitter sjåfør Karsten Lied og Martin Wagelsest, bak ham ser vi så vidt Søsse. Odd og Sylvi Kongshaug sitter på klaffsetene mens Johanne Wagelsest og Solveig Fannemel sitter i baksetet med Per Fannemel på fanget. Mor Inger var også med på turen.

Vi blir voksne – en ny generasjon kommer til:

Selv om sommerbesøka i selet ble færre var Påska og Pinsa fortsatt ettertraktet. Når vi etter hvert fant oss kjærester og stiftet familie måtte vi dele på bruken av selet. "I år er det vår tur, neste år er det din tur!"

Påskeværet og ikke minst snøforholda kunne variere veldig fra år til år. I 1960 var det ikke snø før etter påske. I påska gikk vi tur på vegen med barnevogn, iført regntøy og sydvest. I 1968 var det derimot fantastisk mye snø. Da var det

Petter Ludvig og Else med barna Terje, Anne, Bjørn og Else-Berit som hadde selet og de måtte grave seg ned for å finne inngangen og for å få dagslys inn vinduene. De kunne gå på ski over seltaket! Veien til Fjellseter var brøytet det året. Brøytekantene var så høye at det var nesten umulig å komme seg opp. Vi brukte faktisk tau for å hale opp Inger-Johanne som var gravid i 8 måned. Snødybden var sikkert 5 meter!

I pinsa var vær og snøforhold ikke mindre variable. Noen ganger snøbart og muligheter for å fiske og sogar bade Fjellsetervannet. Andre ganger var det høyt med snø. I 1954 kom pinsa først i juni men fortsatt var snøen meterdyp. Likevel var det ei varm og solfylt pinse som fikk ganske dramatiske følger for bl.a. oss som bodde i Solslettselet. Varmen lokket oss til å gå på ski i shorts. Ikke bare en kort stund. Hele dagen gikk vi med bare kropp. Vi var høyt til fjells og lå og solte oss i timevis. Så dumme kunne vi være! Men det fikk da også følger: Flere av oss ble så forbrent at vi måtte behandles av lege og ble sengeliggende i mange dager etterpå. Søsse måtte holde senga i 14 dager og fikk stadig besøk av dr. Aurdal som skiftet bandasje på brannsåra.

Av notatene i gjesteboka ser vi at det fortsatt var mange besøk i selet både vår, sommer og høst. Alle skryter av oppholdet, men har lite godt å si om været. Tåke og regn synes å ha vært dominerende. Når vi blar i albumene ser det imidlertid ut som om det har vært finevær hele tiden, men det var det altså ikke.

Den 16. august 1949 oppsummerer Inger Fladmark sommeren slik:

Ja, så er sommeren slutt for i år også. Den siste uken var været håpløst, surt og kaldt og regnfullt. Johanne, Martin og Marit (Wagelseth) har vært hos oss, og fru Blehr (Ålesundsdame gift i London). Fru Blehr og jeg lå hos Fredriksen, spiste frokost der hver dag og hadde det riktig kost. Kveldene tilbrakte vi også der, for det meste.

Her er en masse blåbær, men alt for dårlig vær til å plukke i. Litt har vi dog fått tak i, og jeg har syltet en del. Denne sommeren har vært en skuffelse med hensyn til været, men ellers har vi hatt det bra. Jeg reiser i dag, men Odd blir igjen ett par dager hos Jacob F. for å fiske. De får flott fisk i garna. Håper på bedre vær til neste tur hit! IF.

I 1959 bygde Søsse og Ole (Bratholm) seg hytte noen hundre meter fra setra og vi andre ordnet oss etter hvert sommeropphold andre steder. For oss var de lange sommeropphold i selet et tilbakelagt stadium.

Vi har dessverre ikke noen interiørbilder fra selet. Det nærmeste vi kommer er et bilde som ble tatt inn gjennom vinduet. Foruten tre lykkelige jenter, Ingrid, Synnøve og Eva, ser vi såvidt bakveggen med maleri og lampetter beregnet på stearinlys.

Den som brukte selet mest de senere sommrene var Inger Fladmark som bodde der sammen med barnebarna, og da i nær tilknytning til dem som bodde i Søsse og Oles hytte.

Så sent som i 1971 bodde mor Inger i selet noen sommerdager. Hun var da 70 år og hadde med seg barnebarna Anne, Synnøve, Bente og Eva. For dem var denne turen en fantastisk opplevelse, som de snakker om den dag i dag.

Dette bildet må være tatt i 1968 og viser Inger Fladmark sammen med barnebarna Marit, Unni, Eva, Synnøve, Bente og Ingrid.

Tannpuss foran selet en sommerdag i 1966. Bente og Eva Fladmark er på setra sammen med mormor. I bakgrunnen ser vi Joffjøsen, Joselet (Musehogget) og Olaselet, og en grønn Volvo PV som vi hadde stor glede av. Tre familier delte på å bruke den!

Fjellsetervannet:

Det som gjør La-dalen spesiell og som hever den opp i øverste klasse som naturperle, er Fjellsetervannet.

Vi har mange minner knyttet til dette vannet, og mange forskjellige synsinntrykk har festet seg. Det kan et øyeblikk ligge blikkstilte under en høy sommerhimmel. Så friskner vinden til og skodda liksom renner ned fjellsida og dekker dalen og vannet. Det blir en mystisk stemning og kanskje litt nifst å ro hjemover mot vind og bølger.

Jeg har foran nevnt både fiske og badeliv. Fjellsetervannet har gitt oss så mye!

Også den yngre garde har lært å sette pris på disse goder, noe disse bildene viser:

Her er Inger Fladmark sammen med svigerdatter Inger-Johanne og en stor flokk barnebarn. En gutt og syv jenter!

Hva er vel kjekkere enn en rotur på vannet. Søsse og Ole med sine i en båt og Inger-Johanne og Odd med sin flokk i den andre. Jenta med rød kjole bak Ole er en tysk jente Madeleine somi flere år var på sommeropphold i Norge.

Siste påske i selet:

Odd Johan (2 år) i hjemmelaget pulk foran selet.

I 1969 var vi i Solslettselet på påsketur for siste gang. Inger-Johanne og Odd med fem barn: Bente, Eva, Ingrid, Marit og Odd Johan. Selv om vi etter dette ikke lenger bodde i selet så sviktet vi ikke Fjellseter-terrenget. I mange år senere leide vi hytte hos Peder og Målfrid Frøysa både i vinterferiene og i påskene. Om det hadde vært aldri så koselig i selet, så var forholda atskillig bedre i hyttene med varmt og kaldt vann og ikke minst: Innedo!

Stormen:

En høstdag på midten av 70 tallet raserte en kraftig storm Solslettselet. En sjåfør som kjørte forbi så hva som hadde hendt og han ga beskjed til oss. Sammen med mor Inger reise jeg innover. Det var et trist syn som møtte oss: Taket på selet var borte. Torva lå i hauger langs veggene. Fjøset og doet var sporløst forsvunnet. Ikke helt sporløst forresten. I skogen nord for Møllerhytta så vi enslige bølgeblikkplater spredt utover. Det var rester av fjøstaket!

Vi plukket sammen det som så brukbart ut. To madrasser, ett maleri og noen kopper og kar. Så takket vi for oss og kjørte til byen igjen. Endelig punktum for vårt "seterliv" var satt.

Minnene fra tiden på setra har jeg forsøkt å samle i dette skriv.

Ålesund, 2004.

Odd Fladmark